

WERKVORMEN VOOR EEN INTERACTIEVE KLASPRAKTIJK IN DE BASISCHOOL

Ruth Bamps

Jozefien Loman

Pandora Versteden

Inleiding

Met deze fiches, die de meest gekende interactieve werkvormen beschrijven, willen we leerkrachten basisonderwijs ondersteunen bij het inrichten van een interactieve klaspraktijk. De beschreven werkvormen blijven echter een hulpmiddel; ze vereisen steeds een interactieve aanpak van de leerkracht, willen ze aanzetten tot interactie in de klas.

Het belang van interactie

Omdat mondelinge gesprekken de basis leggen voor taalverwerving, is de rol van interactie in de klas niet te onderschatten (Van den Branden, 2010: 93). Een taal leren doe je door veel taalaanbod te horen en veel kansen tot spreken te krijgen. Interactie levert echter niet alleen op voor het leren van taal, het levert op voor leren in het algemeen. Door gesprekken te voeren met medeleerlingen of met een leerkracht verhoogt het leerpotentieel van taken en activiteiten. Interactie maakt leren namelijk betekenisvoller. Door in gesprek te gaan, te reflecteren over verschillende aspecten van een opdracht, terug te blikken en elkaar op nieuwe ideeën te brengen blijft een taak uitdagend en zinvol. Bovendien beklijft leerstof gemakkelijker als je erover hebt kunnen communiceren met anderen. En dan hebben we het nog niet gehad over het effect van interactie op de sociale vaardigheden van de leerlingen...

Toelichting bij de fiches

In de fiches worden voor elke werkvorm telkens de volgende elementen gegeven.

- Doelgroep: *kleuters (veelal 5-jarigen), 1ste graad, 2de graad, 3de graad* (af en toe is het nodig om de vertaalslag te maken naar de leeftijd van de leerlingen)
- Duur: *lesdeel/lesuur*
- Doelen: *talige doelen, doelen van andere leergebieden, sociale en communicatieve vaardigheden*
- Werkwijze: *wordt woordelijk beschreven*
- Variant: *als er varianten zijn, worden die beschreven*
- Voorbeelden: *de voorbeelden verduidelijken binnen welke soorten van taken de werkvorm zinvol is*

Zoals al aangegeven levert interactief werken niet alleen op voor taalleren, maar voor leren in het algemeen. Vandaar dat de doelen die nagestreefd kunnen worden met de verschillende werkvormen ook doelen van andere leergebieden kunnen zijn. Dat is echter afhankelijk van werkvorm tot werkvorm, aangezien er ook enkele werkvormen zijn die louter talige en/of sociale doelstellingen beogen. De sociale en communicatieve doelen worden hier ook expliciet aangegeven, omdat dat net zozeer na te streven doelen zijn (cf. eindtermen – LOET'en).

Inhoudstafel

4x4-puzzel	3
Bingo	4
Carrousel	6
CLIM-rollen tijdens groepswerk	7
Consensusmethode.....	9
De lijn	11
Dobbelen	13
Eén gaat, drie blijven.....	14
Elevator pitch	15
Flitsen	16
Gedachtennotities	17
Genummerde hoofden.....	18
Hoekendebat	19
Hoekenwerk	20
Imiteren.....	21
Informatiekloof	22
Interview	23
Laat zien	24
Mentor en pupil.....	25
Placemat	26
Praatkaartjes	28
Rotonde	29
Simultaan tafelrondje.....	30
'Tekens wat ik zeg'.....	31
Tweepraat.....	32
Tweetal coach	33
Verrassingspak	34
Vraag- en antwoordslang	35
Wandel en wissel uit.....	36
Woordenschatdomino	37
Woordenweb	38
Woordenzee.....	39

4x4-puzzel

Doelgroep

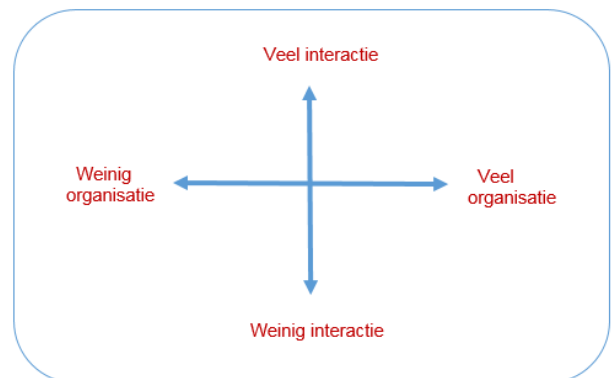

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

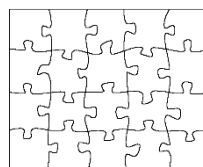
Leerlingen werken in een groep van vier. Een tekening wordt in 16 vakjes verdeeld en die worden per 4 als strook geknipt. Elk teamlid krijgt een kleurpotlood in twee verschillende kleuren en een strook van de tekening. Iedereen kleurt zijn stukken in met zijn twee kleuren en knipt de strook daarna in vier vakjes. Alle vakjes worden op tafel gelegd, zodat iedereen ze kan zien. De opdracht is nu om de puzzel op te lossen, maar elk teamlid mag enkel zijn eigen blokjes aanraken. Het is dus de bedoeling dat de leerlingen elkaar aanwijzingen geven over de plaats waar ze hun vakjes moeten leggen.

Variant

- Deze opdracht kan ook worden uitgevoerd met een verknipt leesverhaal.
- In de lessen wereldoriëntatie kan er gebruik gemaakt worden van een landkaart, een foto van een historisch figuur..., zodat leerlingen er op een andere manier mee kennismaken.

Voorbeelden

Bron: Kagan, S. (2004).

Bingo

Doelgroep

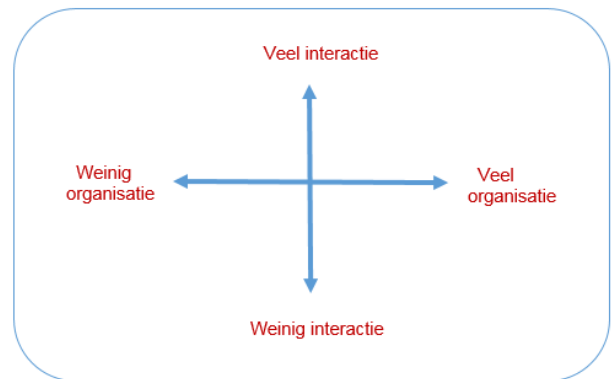

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Elke leerling krijgt een bingokaart waarop 25 eigenschappen staan. Na het startsein gaan de leerlingen op zoek naar klasgenoten die aan de eigenschappen voldoen. Dat kan zowel in kleine groepen als klassikaal. De leerlingen stellen steeds aan één andere leerling een vraag over het bezit van één kenmerk van op de bingokaart. Indien de leerling in kwestie ja antwoordt, zetten ze een kruis over het kenmerk op de kaart. Dat gaat zo verder totdat er iemand 'Bingo' heeft, bv. vijf op een rij, als eerste 20 eigenschappen aangeduid...

Variant

- Een rooster met evenveel vakjes als leerlingen in de klas. In elk van de vakjes staat een (positieve!) eigenschap die specifiek bij een van de leerlingen hoort. Ze moeten nu op zoek gaan naar de juiste leerling bij elke eigenschap door elkaar vragen te stellen en in zoveel mogelijk vakjes de juiste naam schrijven.

Voorbeelden

Bron: Vleurick, A. & F. Paelman (2006).

Bingokaart: Vind iemand die ...

van olijven houdt.	goed kan hoofdrekken.	graag skate.	sportief is.	al in Griekenland is geweest.
van kauwgom houdt.	geen playstation heeft.	in september jarig is.	muziek speelt.	van pizza houdt.
af en toe een boek leest.	die meer dan één broer heeft.		die familie heeft in het buitenland.	zeer ordelijk is.
thuis helpt bij de afwas.	niet van pannenkoeken houdt.	van Ketnet houdt.	leest in bed.	paard kan rijden.
van film houdt.	al heeft gezeild.	kan koken.	makkelijk weent bij een film.	graag knutselt.

Namenbingo: Voor eerste- en tweedeklassers

Iemand die graag ijsjes eet.	Iemand die een konijn heeft.	Iemand die muziek speelt.	Iemand met een bruine huid.	Iemand die bruin haar heeft.
Iemand die weet hoeveel 5 + 2 is.	Iemand die 7 jaar is.	Iemand die het woord "vaas" kan lezen.	Iemand die graag frietjes heeft.	Iemand die een hond heeft.
Iemand die een broer heeft.	Iemand die graag zweemt.		Iemand die graag televisie kijkt.	Iemand die in april jarig is.
Iemand die graag voetbalt.	Iemand die een zus heeft.	Iemand die 6 jaar is.	Iemand die graag tennist.	Iemand die graag leest.
Iemand die graag rekt.	Iemand die blond haar heeft.	Iemand die graag danst.	Iemand die een poes heeft.	Iemand die graag willoof eet.

Carrousel

Doelgroep

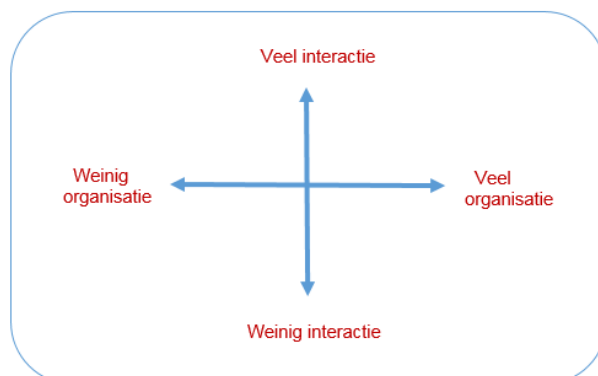

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen krijgen een vraag, stelling of probleem van de leerkracht. Daarna gaan ze per twee zitten of staan met het gezicht naar elkaar (in twee kringen of rijen). De leerlingen delen de informatie met elkaar (de leerkracht timet dat), geven hun antwoorden op de vraag, de opdracht of het probleem. De buitenste kring schuift nu één plaats door (of 2, 3... in dezelfde richting) zodat ze een nieuwe partner hebben. Opnieuw wordt de informatie gedeeld. Dat doen ze tot de meeste vragen/problemen/opdrachten opgelost zijn.

Variant

- De leerlingen van de binnenste cirkel krijgen kaartjes met een probleem dat moet worden opgelost door met een drietal mensen van gedachten te wisselen. Om leerlingen te helpen bij het voeren van een dialoog kun je hen kaartjes geven met hulpvragen die een reactie uitlokken of met begrippen die ze zeker in het gesprek moeten gebruiken.

Voorbeelden

- Wat weet je over een historische figuur, een land, een godsdienst...?
- Wat is je mening over ...?
- Dilemmaopdrachten: Wat zou je meenemen in een ruimteschip? Voor een verblijf op een onbewoond eiland?

Bron: Steunpunt GOK

CLIM-rollen tijdens groepswerk *Verantwoordelijkheid voor een taak*

Doelgroep

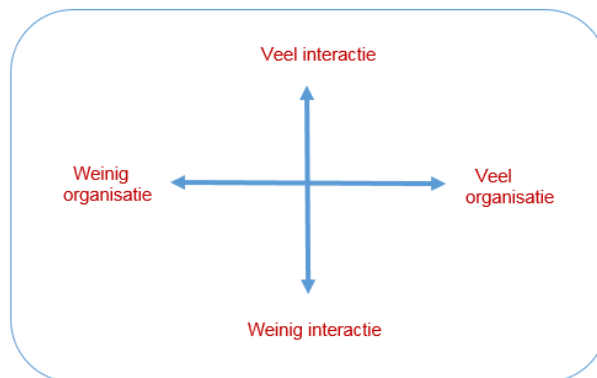

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Afhankelijk van de duur van het hoeken-, groeps- of duowerk.

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

In groepswerk voorziet CLIM¹ in zes duidelijk afgebakende rollen: organisator, verslaggever, bron (vanaf 2e graad lager onderwijs), materiaalmeester, bemiddelaar en planner. Die rollen hebben betrekking op de taken die de leerlingen uitvoeren tijdens het groepswerk. Elk kind moet vooraf weten wat zijn rol is en wat die rol inhoudt.

Variant

- Met pictogrammen kan je kleurbadges maken voor elk van de rollen.
- Een takenbord kan ondersteunen bij het stap voor stap aanbieden van de rollen.

Voorbeelden

- Elke rol kent zijn eigen invulling (zie bijlage). De rollen kunnen gebruikt worden tijdens hoekenwerk, maar ook wanneer leerlingen in duo's werken kunnen er rollen verdeeld worden in functie van de taak.

Bron: Vleurick, A. & F. Paelman (2006).

¹ CLIM staat voor 'Coöperatief Leren In Multiculturele groepen'

WERKEN MET ROLLEN BIJ GROEPSWERK

Om het groepswerk goed te laten verlopen, kan je elke jongere een rol geven. Op die manier krijgt iedere jongere een verantwoordelijkheid bij het groepswerk. Je biedt best nooit alle rollen tegelijk aan. In CLIM (Coöperatief Leren in Multiculturele groepen) krijgt elke jongere beurtelings een rol. De rollen liggen vast en hebben een inhoud en een betekenis.

(Naar: F. Paelman, CLIM-Wijzer, Coöperatief Leren in Multiculturele groepen, Steunpunt Intercultureel Onderwijs/Universiteit Gent, De Sikkel, 2001.)

Bron

- ▣ Je zorgt ervoor dat je groep bronnenkaarten en informatiematerialen gebruikt.
- ▣ Je zoekt goede informatie in naslagwerken, teksten en andere materialen.
- ▣ Je zorgt ervoor dat jongeren die veel over het onderwerp weten aan bod komen

Organisator

- ▣ Je zorgt ervoor dat de groep aan het werk blijft.
- ▣ Je let erop dat iedereen meedoet en de kans krijgt iets te zeggen.
- ▣ Als jullie iets met elkaar bespreken, mag jij zeggen wie aan de beurt is om te praten.
- ▣ Jij vraagt elke jongere in de groep of hij begrijpt wat er moet gebeuren.
- ▣ Als je merkt dat dit niet zo is, vraag je de groep even te stoppen en geef je uitleg.
- ▣ Als niemand in de groep het antwoord weet, roep jij de leerkracht.

Materiaalmeester

- ▣ Je mag van je plaats lopen om de spullen te pakken die je groep nodig heeft.
- ▣ Als het werk moet ingeleverd worden, doe jij dat.
- ▣ Je zorgt ervoor dat al het materiaal weer op zijn plaats wordt teruggelegd.

Verslaggever

- ▣ Jij schrijft het antwoord van de groep op.
- ▣ Jij bespreekt met de groep waarover verslag wordt gegeven.
- ▣ Jij vat de opdracht kort samen om het verslag voor de klas voor te stellen.
- ▣ Bij de nabespreking mag jij namens de groep vertellen wat jullie hebben gedaan en hoe jullie hebben samengewerkt.
- ▣ Je organiseert de voorstelling en zorgt ervoor dat iedereen hierbij een taak heeft.

Planner

- ▣ Je maakt een tijdsindeling voor het geplande werk.
- ▣ Je zorgt ervoor dat je groep gewaarschuwd wordt als ze teveel tijd besteedt aan één onderdeel van de taak.
- ▣ Je houdt de toegestane tijd in het oog en je geeft tijdig het sein om te stoppen.

Bemiddelaar

- ▣ Je moedigt de jongeren in je groep aan om goed mee te doen en met elkaar samen te werken.
- ▣ Je moedigt de jongeren in je groep aan elkaar te helpen.
- ▣ Je geeft de jongeren in je groep een complimentje als ze iets goed doen.
- ▣ Je let erop dat niemand afgekraakt wordt.

Consensusmethode

Doelgroep

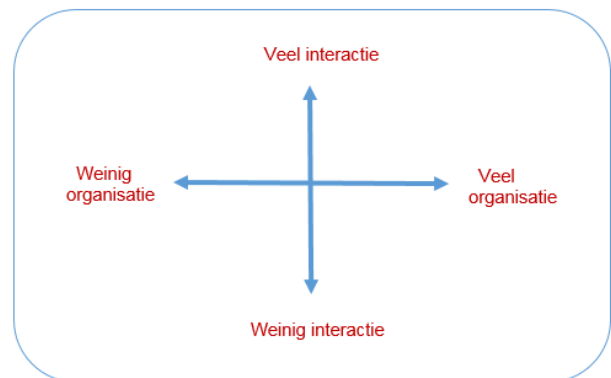

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen worden verdeeld in groepen en krijgen de opdracht voor een probleem de beste oplossing te vinden; een oplossing waar elk groepslid zich in kan vinden. Essentieel in dit proces is de regel: 'We hebben pas een besluit genomen als we het er allemaal mee eens zijn. Als ook maar iemand geen goed gevoel heeft over ons besluit, dan is er geen besluit.' Misschien zal niemand zijn of haar favoriete resultaat krijgen, maar alle teamleden zullen hun inbreng hebben.

Variant

- 'Dit nemen we mee': Leg de groepen uit dat ze op zee zitten met een bootje en dat er storm uitbreekt. Hun bootje botst tegen de rotsen van een onbewoond eiland. Ze moeten nu kiezen welk materiaal van de lijst ze meenemen om er te overleven. In groepen van 4 krijgen ze elk een lijst met 10 materialen op. Ze moeten de materialen een nummer geven, waarbij 1 het belangrijkste voorwerp is en 10 het minst belangrijke.

Voorbeelden

- Een groepsnaam laten kiezen.
- Een thema kiezen voor een verhaal.

Bron: Kagan, S. (2004).
Vleurick, A. & F. Paelman (2006).

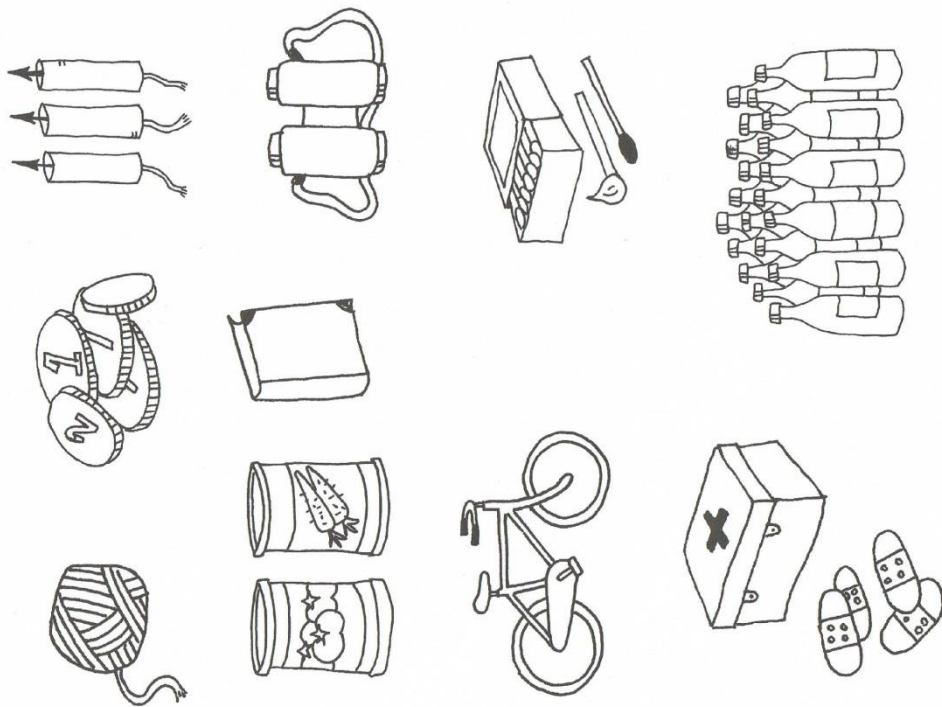
FIGHE

CLIM - EEN CLIMBEK NAAR INTERCULTUREEL LEREN

45

KOPIERBLAD
WAT NEEM JE MEE?

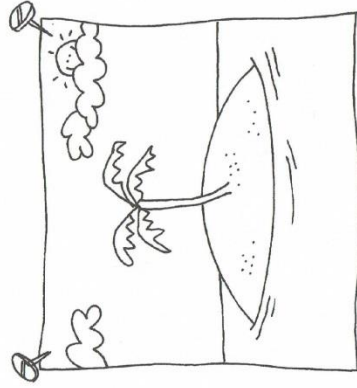
FIGHE

CLIM - EEN CLIMBEK NAAR INTERCULTUREEL LEREN

46

KOPIERBLAD
DIT NEMEN WE MEE

De lijn

Doelgroep

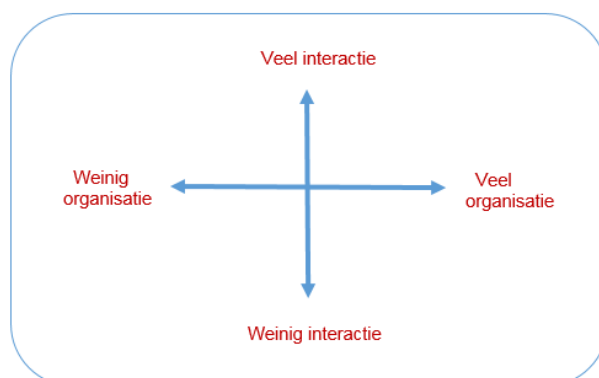

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerkracht geeft de leerlingen een stelling waar ze meer of minder mee akkoord kunnen gaan. De leerlingen gaan nu in een lijn staan, van minst naar meest akkoord, van jong naar oud... (Zie voorbeelden onderaan). Ze moeten met hun buur uitmaken wie best welke positie gaat innemen ten opzichte van de twee uiteinden van de lijn. De lijn wordt dus echt 'fysiek' gemaakt.

Variant

- Je kunt ook in kleinere groepjes werken en de leerlingen kaartjes laten ordenen in plaats van een echte fysieke lijn te vormen. Op die kaartjes staan zaken waaraan zij zelf een volgorde moeten geven, bv. als groepje vinden wij dit het belangrijkste in ons leven (kiezen uit: familie, vrienden, geld, huisdieren, gezondheid, school, jeugdbeweging...) of zaken die op een welbepaalde manier te ordenen zijn, zoals een aantal dieren van klein naar groot leggen (kiezen uit: een muis, een spin, een olifant, een paard, een kat...)

- De lijn kan in sommige gevallen tot leven komen en dan spreken we van formaties. Daarbij zetten de leerlingen zich eerst in een volgorde, maar daarna moeten ze samenwerken om de formatie gedramatiseerd weer te geven. De leerlingen beelden bv. een scène uit of beschrijven wat elke schakel in de voedselketen doet.

Voorbeelden

- Chronologisch ordenen van een verhaal. Iedereen krijgt een deel van een verhaal. De leerlingen vertellen elkaar over hun stukje en gaan na wat eerst komt en wat volgt. Om het moeilijker te maken kan een echt begin en einde ontbreken. De leerlingen die uiteindelijk vooraan of achteraan komen te staan, verzinnen zelf een begin en een einde.

-
- Ordenen volgens: grootte van massa, snelheid van dieren, mate van eens/oneens zijn met een stelling, datum van uitvindingen, positie in de hiërarchie van een samenleving...
  - Chronologisch ordenen van een stappenplan: ordenen van handelingen die moeten worden uitgevoerd om het bord af te vegen, om een vraagstuk op te lossen...
  - Chronologisch ordenen van geschiedkundige feiten of van een evolutieproces.
  - Ordenen volgens de mate waarin ze akkoord zijn met de stelling 'een tienjarige heeft een gsm nodig' of 'als fietser mag je met twee naast elkaar fietsen' of ...
-

Bron: Steunpunt GOK

Dobbelen

Doelgroep

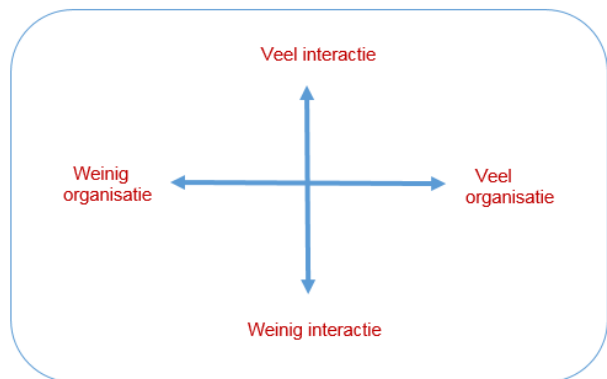

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen worden verdeeld in groepjes. De eerste leerling dobbelt met een of meerdere dobbelstenen. Die kan de leerkracht zelf maken. Op de vlakken van een dobbelsteen staan bij het bespreken van een tekst bijvoorbeeld de woorden: 'waarom', 'wat', 'wanneer', 'hoe', 'wie' en 'waar' en op de andere dobbelsteen bijvoorbeeld: 'is', 'kan', 'zal', 'wil', 'doet' en 'heeft'. Met de woorden die van boven liggen na de worp maakt de dobbelaar een mogelijk vraag. Die vraag wordt dan beantwoord door de groep. Zo komt elke leerling in de groep aan beurt om te dobbelen. Achteraf volgt een klassikale bespreking, waarin de gestelde vragen aan bod komen en de manier van samenwerken.

Variant

- De leerkracht kan de soorten vragen structureren door vast een dobbelsteen met een bepaald woord naar boven te leggen. De leerlingen gooien dan enkel met de andere dobbelsteen.

Voorbeelden

- Ook bij rekenen kan er gedobbeld worden. Op de ene dobbelsteen staan bijvoorbeeld grote getallen en op de andere lage getallen. Leerlingen maken dan een som van de twee getallen of trekken het kleinste getal af van het grootste.

Bron: Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000).

Eén gaat, drie blijven

Doelgroep

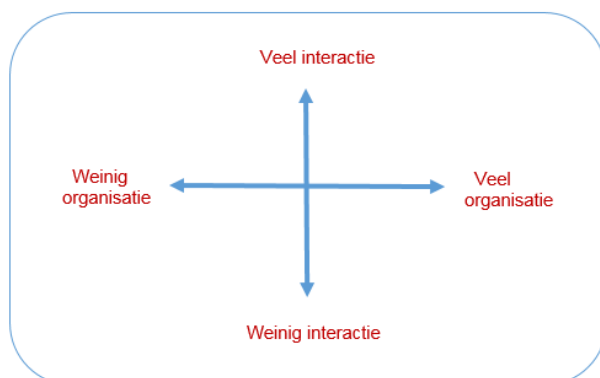

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesuur
Mogelijkheid om groepen te maken bij de werkvorm 'informatiekloof'

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen zitten in groepjes van ongeveer vier personen. Elke leerling krijgt een nummer. Als de leerkracht een nummer zegt, staat het groepslid met dat nummer recht op zoek naar een ander team om informatie uit te wisselen of te verzamelen. De groepsleden die niet het genoemde nummer hebben steken hun hand op, zodat de staande leerlingen weten welke leerlingen de andere teams zijn. De verplaatste leerlingen werken nu in hun nieuwe groep. Na drie rondjes 'Eén verplaatst, drie blijven' zijn er dus op een willekeurige manier vier nieuwe groepen gevormd. Er wordt namelijk bij elke ronde een nieuw nummer genoemd en de leerlingen mogen niet aansluiten bij de groepen waar al een lid van hun oorspronkelijke groep is aangesloten.

Variant

- De leerlingen keren terug naar hun oorspronkelijke groep om de anderen te vertellen wat ze tijdens hun afwezigheid geleerd hebben.

- De leerlingen van wie het nummer genoemd wordt, verlaten even het lokaal. Als de leerlingen terugkomen, worden ze door hun teamgenoten bijgepraat over de gemiste informatie.

Voorbeelden

- Leerlingen werken in groepen aan een tekst. Door in verschillende groepen te werken kunnen de verplaatste leerlingen helpen met het opvullen van de vragen die er in hun nieuwe groep bestaan.

- Door de oorspronkelijk groepjes allemaal een verschillende tekst te geven en hen daarover een opdracht te laten uitvoeren, worden de leerlingen elk expert van een deel van de informatie. Daarna begint de werkvorm 'Eén gaat, drie blijven'. De leerling die nieuw is in de groep vertelt steeds wat hij weet. Als er uiteindelijk van elk oorspronkelijk groepje iemand in de nieuwe groepjes zit, hebben de leerlingen alle informatie. Die hebben ze nodig om een functioneel doel te dienen (zie ook werkvorm 'Informatiekloof').

Bron: Kagan, S. (2004).

Elevator pitch

Doelgroep

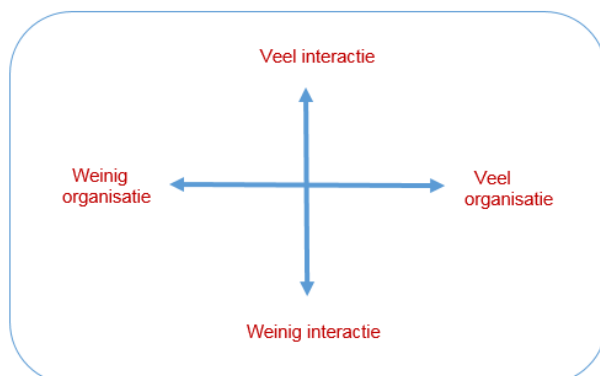

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Om te verhelderen wat leerlingen wel en niet weten over een bepaald onderwerp krijgen ze drie minuten de tijd om te bedenken wat ze over het onderwerp weten. Daarna moeten ze het in één minuut kunnen vertellen, want dat is de tijd die je in een lift hebt om met iemand te praten. De leerkracht noteert de kern van wat ze weten op een flap of op het bord. In de volgende ronde gebeurt hetzelfde, maar dan met 'wat zou je willen weten' als vertrekpunt.

Variant

- In plaats van wat je wel weet, vragen formuleren en stellen aan een expert (de leerkracht) en daarmee je spiekbriefje voor de toets samenstellen.

Voorbeelden

- Bespreking van een historisch figuur.
- 'Wat weet je over de optelling?'

Bron: http://www.slo.nl/voortgezet/vmbo/themas/theoretische_leerweg/Actief-leren/Docentenmateriaal/Werkvormen_voor_het_activeren_van_voorkennis.doc/

Flitsen

Doelgroep

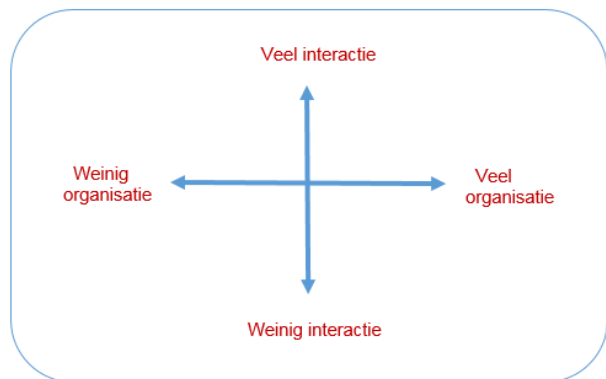

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerkracht maakt vooraf flitskaarten of leerlingen kunnen ze zelf maken. In het eerste geval staat aan de ene kant van het kaartje een vraag waar maar een antwoord op is. Aan de andere kant van het kaartje staat het antwoord. In het andere geval schrijven de leerlingen fouten die ze vaak maken op de ene kant van het kaartje en het juiste antwoord op de andere kant. Na het krijgen/maken van de flitskaarten gaan de leerlingen in duo's zitten en spreken af wie er mag beginnen met 'flitsen'. Flitsen is een beetje zoals quizen of ondervragen. De ene leerling stelt de vraag, de andere geeft het antwoord. Hij mag maar drie keer proberen. Daarna wisselen ze van rol.

Variant

- Flitsen kan ook met de hele klas samen gedaan worden. De leerkracht draait een kaartje om en al de leerlingen schrijven hun antwoord op het blad. Achteraf kunnen de antwoordbladen uitgewisseld worden en verbetert elke leerling de antwoorden van iemand anders.

- Een leerling ondervraagt een andere. Na de ondervraging ruilen ze hun flitskaarten om dan de werkwijze te herhalen met een andere partner.

Voorbeelden

- De ene leerling leest een vraag voor, de andere zegt het antwoord of schrijft het op. Daarna controleert de eerste leerling het antwoord en als het goed is, krijgt de leerling zijn kaartje terug. Als het fout is, verdwijnt het kaartje terug in de stapel.

Bron: Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000).

Gedachtennotities

Doelgroep

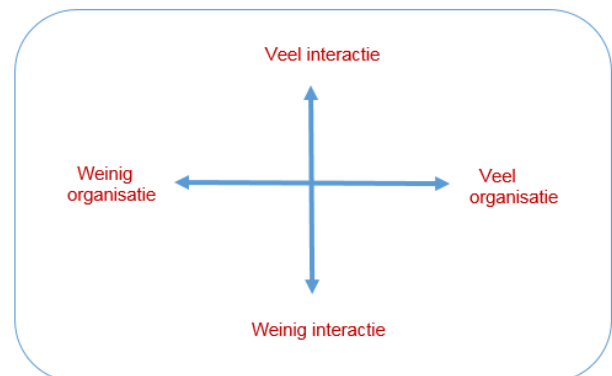

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen zijn verdeeld in kleine groepen en hebben een reeks post-its of verknipte kladblaadjes bij de hand. De leerkracht bepaalt het onderwerp, stelt een tijdslimiet vast en geeft de leerlingen tijd om te brainstormen over het onderwerp. De leerlingen schrijven in de vastgelegde tijd zoveel mogelijk ideeën op, één per papiertje. Alle papiertjes worden op de tafel gelegd en er wordt geprobeerd de tafel volledig te bedekken, zonder dat de papiertjes over of op elkaar liggen.

Variant

- Klassikaal kan deze werkvorm gebruikt worden door papiertjes op het bord te plakken.

Voorbeelden

- Hoeveel vragen met antwoord '17' kunnen je opschrijven in drie minuten?
- Op welke manier kun je armoede bestrijden?

Bron: Kagan, S. (2004).

Genummerde hoofden

Doelgroep

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Afhankelijk van de duur van het groeps- of hoekenwerk.

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen zitten in groepjes. De leerkracht geeft elke leerling een nummer of elke leerling geeft zichzelf een nummer. De leerkracht deelt mee dat elk groepslid het gestelde doel moet halen en dat de nabespreking, rapportage of vertegenwoordiging door een willekeurig nummer zal plaatsvinden. De leerlingen gaan aan het werk in groepjes. De leerkracht noemt de nummers met wie hij/zij de opdracht zal bespreken. Vervolgens komen uit elke groep de leerlingen met dat nummer aan het bord. Andere leerlingen mogen eventueel nadien aanvullen.

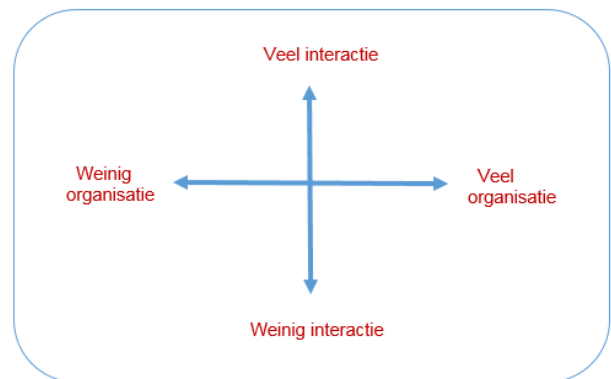
Variant

Voorbeelden

- Jullie krijgen X minuten tijd om de drie hoofdoorzaken van de Tweede Wereldoorlog te bespreken, ik loot straks wie van jullie het woord voert over wat jullie groepje heeft gevonden.

Bron: Steunpunt GOK

Hoekendebat

Doelgroep

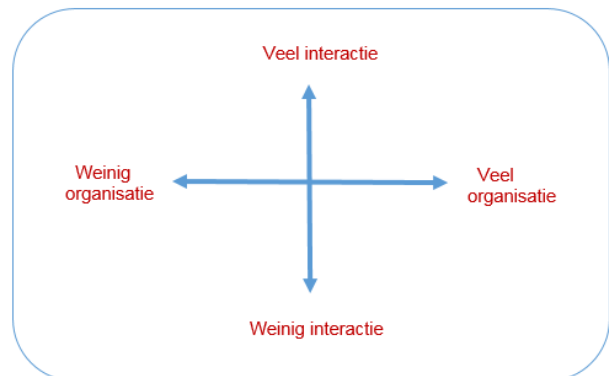

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen krijgen een vraag/opdracht/stelling met een aantal keuzemogelijkheden. Elke keuzemogelijkheid wordt aangeduid op een bepaalde plaats in het lokaal (eventueel hoeken). Leerlingen kiezen individueel voor één hoek. (Dit wordt snel op papier geschreven zodat ze zich niet op hun 'vriendjes' kunnen richten.) Leerlingen gaan naar de hoek van hun keuze. Ze praten in duo's over hun keuze en zoeken naar argumenten daarvoor. Dit kan leiden tot een klassendiscussie. Leerlingen gaan naar hun plaats en noteren per keuzemogelijkheid de belangrijkste argumenten.

Variant

- Eventueel kan een wedstrijd-element worden ingebouwd als overlopen wordt toegelaten. Welke groep kan de meeste overlopers lokken?

Voorbeelden

- Keuze voor een religie. Waarom?
- In welke periode zou je het liefst geleefd hebben en waarom?
- In welk land wil je het liefst op reis gaan? Waarom?
- Keuze voor een gedicht of liedjestekst. Waarom?

Bron: Kagan, S. (2004).

Hoekenwerk

Doelgroep

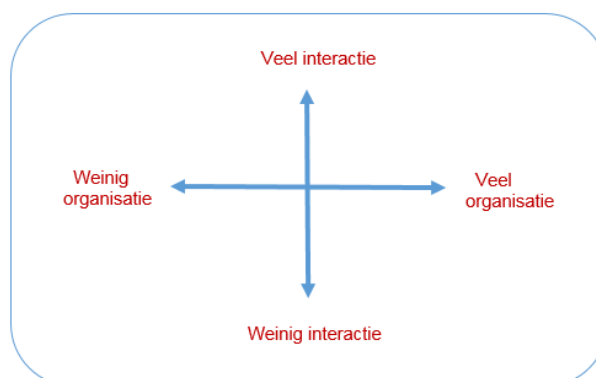

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel, lesuur, dagdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Om kinderen de kans te bieden om te leren op *eigen initiatief* en op hun *eigen tempo*, is hoekenwerk de ideale werkvorm. Het geeft een gevoel van *vrijheid* en daardoor zal de *betrokkenheid* van de kinderen vergroten. De kinderen leren *samenwerken* en ze krijgen de kans om hun *sociale vaardigheden* verder te ontwikkelen. *Interactief* hoekenwerk biedt de kinderen heel wat kansen om *taalvaardiger* te worden. Er kunnen verschillende doelstellingen centraal gesteld worden; de enige vereiste is dat kinderen in groepjes *samenwerken* aan opdrachten in verschillende hoeken. Je kan een hoekenwerk organiseren om de lesinhoud van een bepaalde les (bv. een rekenles) te verwerken of je kan verschillende lesinhouden in hetzelfde hoekenwerk gieten (bv. een boekenhoek, een metendrekenenhoek, een spelletjeshoek, een WO-hoek en een luisterhoek).

Variant

- Er kan gewerkt worden met een vast doorschuifstelsel waarbij elk kind al dan niet elke hoek doet.
- Er kan gewerkt worden met een keuzebord of een ander kiessysteem waarbij de kinderen vrij hun hoeken kiezen en wisselen bij een afgesproken signaal.
- Er kan gewerkt worden met rollen binnen de groep in het hoekenwerk.

Voorbeelden

- Zie fiche CLIM- rollen.

Bron: Centrum voor Taal en Onderwijs (2012).

Imiteren

Doelgroep

- Kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- Talige doelen
- Doelen van andere vakken
- Sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De kinderen werken in tweetallen met een scherm tussen hen in, zodat ze niet kunnen zien wat de ander doet. Eén kind voert een handeling uit en vertelt hardop wat hij doet. Het ander kind moet dit nadoen. Als het klaar is, vergelijken de kinderen of hun resultaten hetzelfde zijn. Bij dit spel moeten de kinderen goed samenwerken en precieze antwoorden en/of instructies geven. Bij ieder woord leren de kinderen actief. Ze moeten bij een voorwerp of plaatje het bijhorende woord ophalen uit het geheugen (productief) of bij een gegeven woord het bijpassende voorwerp of plaatje zoeken (receptief). Als het kind niet op een woord kan komen, kan een heel precieze betekenisomschrijving een oplossing bieden.

Variant

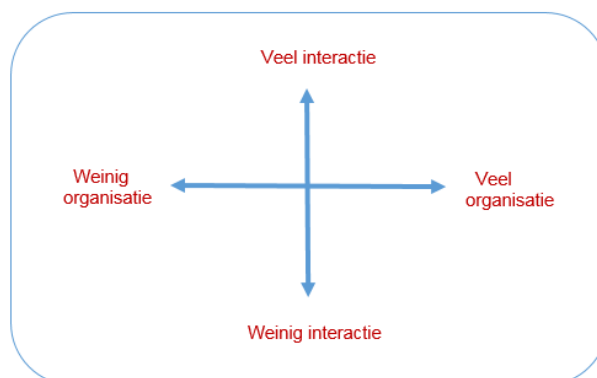

- Zie fiche 'Tekenen wat ik zeg'
- Moeilijkheidsgraad variëren d.m.v. afbeeldingen of kleine voorwerpen die bij het thema passen.

Voorbeelden

- Je kan de leerlingen dezelfde blokkentoren laten bouwen, dezelfde tekening laten maken of hen beide dezelfde voorwerpen geven en 'de bom' laten zoeken.
- Je kunt een tweetal laten werken met vellen papier die in vakken zijn ingedeeld. Het gaat erom de voorwerpen of plaatjes op dezelfde manier op het papier te ordenen. Het is gemakkelijker wanneer er van tevoren al wat voorwerpen zijn geplaatst. De activiteit wordt moeilijker naarmate er meer voorwerpen worden toegevoegd.

Bron: Kienstra, M. (2011).

Informatiekloof

Doelgroep

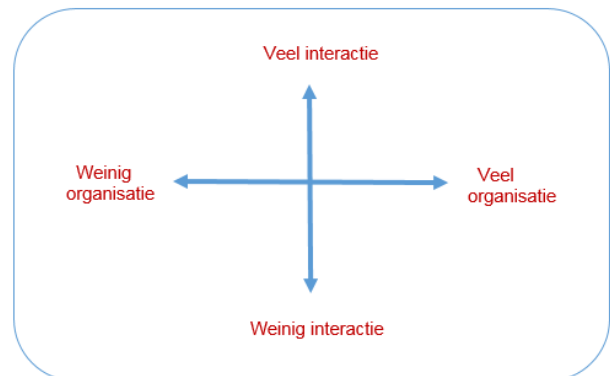

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Deze werkvorm kan op heel veel verschillende manieren worden toegepast. In elke verschillende toepassing wordt de nodige informatie om de opdracht uit te voeren verspreid over verschillende leerlingen of over verschillende groepjes leerlingen. Ze moeten deze informatie gericht uitwisselen zodat uiteindelijk elke leerling of elke groepje leerlingen over alle informatie beschikt.

Variant

- Fictieve afspraken laten maken door de leerlingen op basis van de eigen agenda. Op deze manier zullen leerlingen een andere tijd van de verleden tijd oefenen.

- Je kan deze oefening ook mondeling doen, dan kan je de werkvorm ook gebruiken in de kleuterklas.

Voorbeelden

- De leerlingen werken in duo's. De helft van de klas krijgt weekagenda A en de andere helft weekagenda B. Op basis van de activiteiten die gepland staan op hun agenda, kunnen de leerlingen elkaars vragen over wat zij de afgelopen dagen gedaan hebben, beantwoorden. Op die manier oefenen de leerlingen op zinnen maken in de verleden tijd. Controle van de opdracht kan gebeuren door de agenda's klassikaal te bespreken aan de hand van vragen over de activiteiten.
- Om een biografie te maken dienen de leerlingen delen van de informatie uit te wisselen zodat ze het volledige verhaal in beeld kunnen brengen.

Bron: De Coole, D. & A. Valk (2010).

Interview

Doelgroep

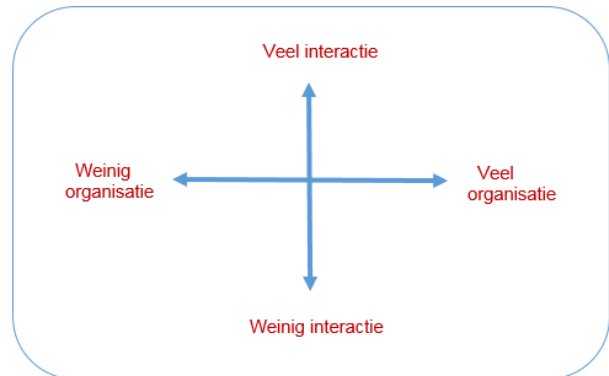

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Er wordt beslist over welke onderwerpen de leerlingen elkaar willen interviewen. Ze werken in duo's en stellen elkaar vragen. Daarna presenteren de interviewers de vragen van hun partner. De vragen in het interview zijn best openvragen die informatie ontlocken aan de geïnterviewde en een dialoog teweegbrengen. De antwoorden op deze vragen kunnen nooit 'goed' of 'fout' zijn.

Variant

- Bij een tv-interview zitten de duo's aan een tafeltjes voor de klas om over hun partner te vertellen. Om het echter te maken, kan het gefilmd worden.

Voorbeelden

- De leerlingen ondervragen elkaar over de activiteiten die ze afgelopen weekend gedaan hebben. Dit kan eventueel ook in kleine groepjes.

Bron: Vleurick, A. & F. Paelman (2006).

Laat zien

Doelgroep

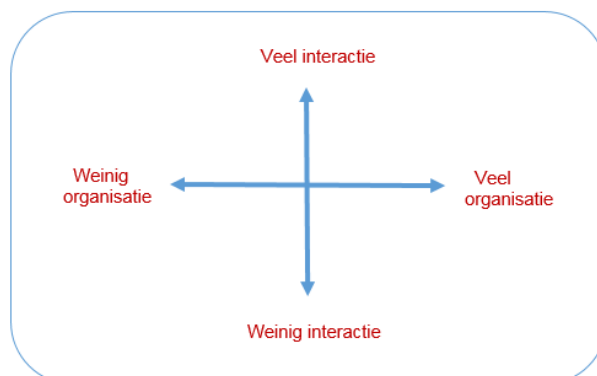

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen worden verdeeld in groepen en elke groep heeft een set kaarten met vragen die omgekeerd in het midden van de tafel liggen. Per ronde wordt er een 'laat-zien-chef' aangeduid. Die chef trekt de eerste kaart en stelt de vraag aan zijn groepsleden. Alle leerlingen, ook de chefs, schrijven hun antwoord individueel op. Als iedereen in de groep klaar is roept de chef 'laat zien'. De leerlingen vergelijken de antwoorden onder leiding van de chef. Als het antwoord bij iedereen juist of hetzelfde is, viert het team. Als het niet juist is, geven de groepsleden die het juist hadden de anderen uitleg. Als het gaat om het geven van een mening en niet iedereen heeft hetzelfde antwoord gegeven, wordt er gediscussieerd tot er een consensus gevonden is. Degene die links van 'laat-zien-chef' zit, is de volgende chef.

Variant

- Deze werkvorm kan ook gebruikt worden als de leerkracht mondeling vragen stelt in plaats van gebruik te maken van kaartjes.

Voorbeelden

- Je kan deze werkvorm als verwerking van bepaalde leersof gebruiken, maar ook om de mening van leerlingen over een bepaald onderwerp te bespreken.

Bron: Kagan, S. (2004).

Mentor en pupil

Doelgroep

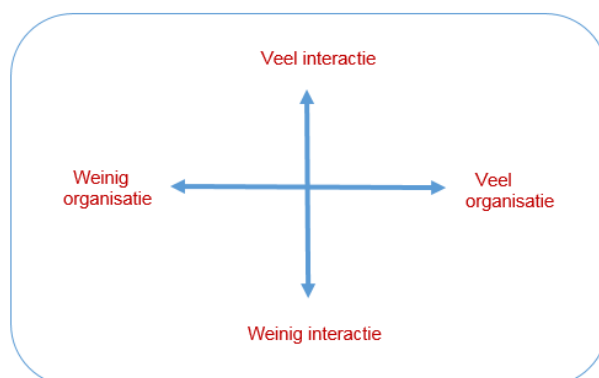

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerkracht vormt heterogene groepjes van twee leerlingen. De 'pupil' krijgt een doeopdracht of oefening. De andere leerling ('mentor') krijgt de opdracht om de pupil te observeren en raad te geven, zodat die zijn doeopdracht of oefening (beter) kan uitvoeren.

Variant

- De leerlingen die de opdracht moeten uitvoeren krijgen kaartjes met een probleem dat moet worden opgelost door met een drietal mensen van gedachten te wisselen. Om leerlingen te helpen bij het voeren van een dialoog kun je hen kaartjes geven met uitlokkende hulpvragen of met begrippen die ze zeker in het gesprek moeten inbrengen.

Voorbeelden

- Leerlingen doen in groepjes oefeningen aan de rekstok. Een leerling is 'expert' en doet de oefening voor. De andere leerlingen doen de oefening na. De expert en de andere leerlingen kijken wat er verbeterd kan worden en verwoorden het. Daarna helpen ze de expert.
- Een pupil probeert een vraagstuk op te lossen of op te stellen. De mentor observeert, geeft feedback en legt uit waar nodig.
- Leerlingen werken in duo's aan een werkblad, lezen samen een tekst. De mentor kijkt wat de pupil doet en helpt, geeft raad. Als het moeilijke werk eraan komt, neemt de mentor over terwijl de pupil kijkt.

Bron: Steunpunt GOK

Placemat

Doelgroep

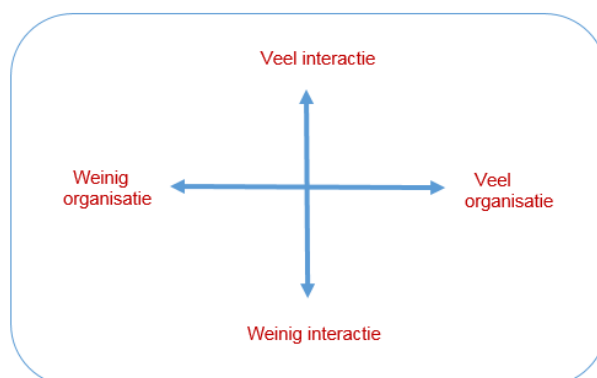

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel, lesuur

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Elke groep van vier leerlingen krijgt een blad papier (liefst A3 of groter). In het midden tekenen ze een rechthoek. Dat is het gemeenschappelijke terrein. De leerlingen trekken daarna vanuit de hoeken van de rechthoek lijnen naar de hoeken van het vel papier. Deze vier velden behoren toe aan elke leerling apart. De leerlingen krijgen een vraag of probleem voorgelegd. Iedereen schrijft individueel een antwoord neer in zijn hoek van het blad. Daarna proberen de groepsleden tot een gemeenschappelijk antwoord te komen. Ze beargumenteren hun antwoorden en luisteren naar de anderen. Achteraf schrijven de leerlingen hun gemeenschappelijk antwoord in de rechthoek in het midden.

Variant

- Voor de oudste kleuters en beginnende lezers kan je de placemats al maken en hen opdrachten geven die ze kunnen tekenen.

Voorbeelden

-Geef de voordelen van het gebruik van computers in de klas.

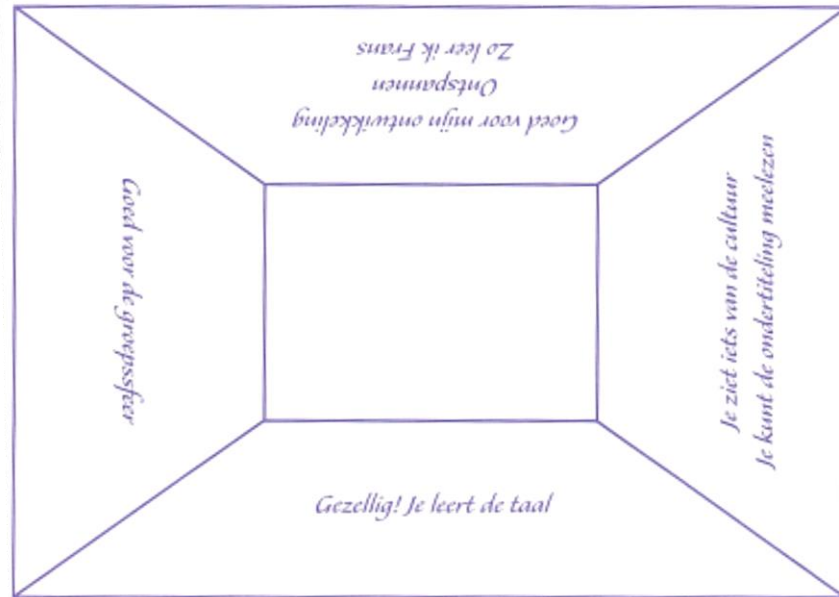
- Bedenk spelregels om ruzie te vermijden.

- Met welke problemen kregen ontdekkingsreizigers te maken? Met welke problemen kreeg de bevolking van de 'ontdekte' gebieden te maken?

- Hoe los je dit vraagstuk op? Wat is de betekenis van het woord X, van de figuurlijke uitdrukking Y...

- Wat is jouw mening over volgende stelling en leg uit: 'Iedereen zou met de fiets naar school moeten komen.'

Bv. Wat denken jullie van een uitwisseling met een jongen of meisje uit een Waals gezin? Wat zijn de voordelen?

Bron: Steunpunt GOK

Praatkaartjes

Doelgroep

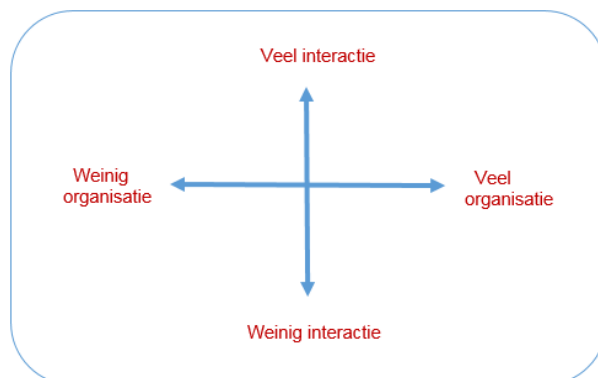

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen worden in groepen verdeeld en beschikken per groep over maximum twee praatkaartjes per persoon. In de hogere leerjaren kan er ook gewerkt worden met een verslaggever per groep. De leraar geeft een gespreksonderwerp op, daarna volgt denktijd. De leerling die wil beginnen pakt een praatkaartje en legt het in het midden van de tafel. Wie wil inpikken op het gesprek, doet hetzelfde. Op die manier worden alle leerlingen betrokken, want pas als alle praatkaartjes zijn gebruikt, en iedereen dus evenveel aan bod is gekomen, worden de kaartjes terug verdeeld onder de groepsleden en wordt het gesprek verder gezet.

Variant

Voorbeelden

- Per groep kan er een verhaal verzonden worden, waaraan iedereen bijdraagt.

Bron: Kagan, S. (2004).

Rotonde

Doelgroep

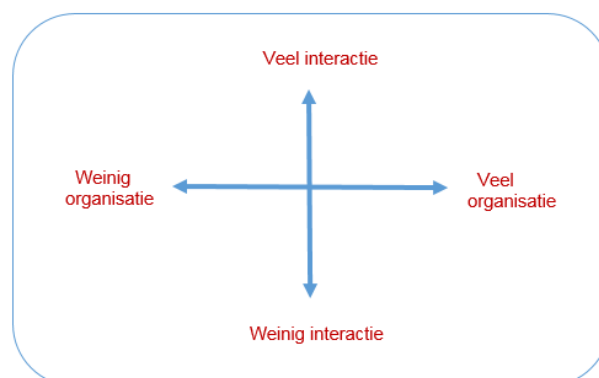

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag waarop verschillende antwoorden mogelijk zijn. De leerlingen geven, met de klok mee, om de beurt een antwoord. Dat kan zowel mondeling als op een antwoordenblad dat ze aan elkaar doorgeven. Als een leerling geen nieuw antwoord kan bedenken kan hij 'pas' zeggen en zijn beurt laten voorbijgaan. Hij mag bij de volgende ronde ook niets meer aanvullen. Let er wel op dat de leerlingen die gepast hebben, betrokken blijven bij het spel door hen bijvoorbeeld mee te laten controleren dat er niet tweemaal hetzelfde geantwoord wordt.

Variant

- Een woordenketting maken. De laatste letter van het eerste woorden is de eerste letter van het volgende woord.
- Een alfabet maken: de eerste leerling zegt een woord in een bepaalde categorie (bv. fruit en groenten) met een 'a', de volgende met een 'b' etc.

Voorbeelden

- Noem oneven getallen, vervoersmiddelen, soorten jungledieren... op.
- Wat neem je mee als je op vakantie gaat? Wat doe je als ... ? Hoe kun je ... ?
- Maak een verhaal doordat iedereen om de beurt een zin aanvult.

Bron: Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000).

Simultaan tafelrondje

Doelgroep

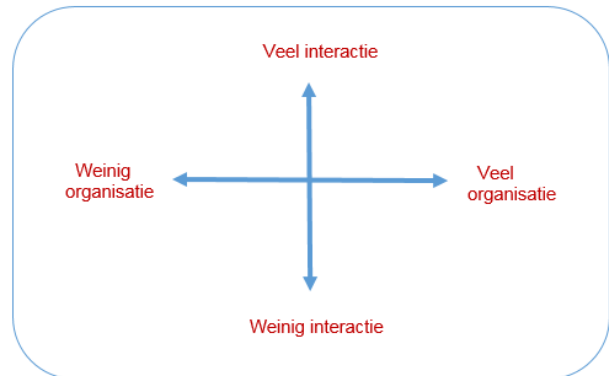

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Leerlingen worden verdeeld in groepen van vier. Elke groep heeft vier pennen en vier vellen papier nodig. Binnen elke groep staat er op elk vel een ander onderwerp. De leerkracht geeft een vraag op die telkens toepasbaar is op alle vier de onderwerpen. Alle vier de leerlingen reageren simultaan en noteren de antwoorden op hun eigen blad. Wanneer de leerkracht aangeeft dat de tijd op is, laten de leerlingen de antwoordbladen met de klok mee rondgaan, zodat ieder groepslid nog iets aan het antwoord kan toevoegen.

Variant

- Deze werkvorm werkt heel goed als de onderwerpen op de vier vellen verband houden met elkaar.

Voorbeelden

- Onderwerpen van simultane tafelrondjes kunnen zijn: de vier voedselgroepen, historische feiten, een gelezen tekst, ...

Bron: Kagan, S. (2004).

'Teken wat ik zeg'

Doelgroep

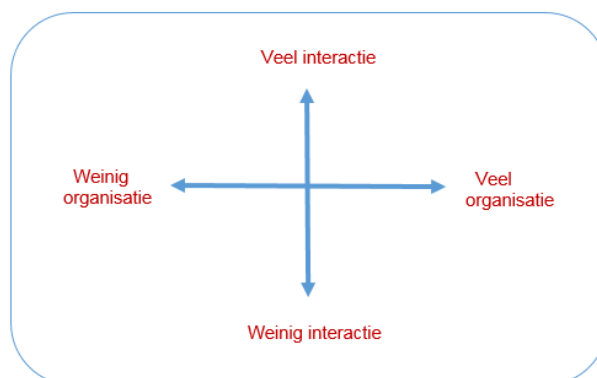

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Leerlingen maken binnen teams van vier in tweetallen een tekening. Ze laten het andere team de tekening niet zien. Ze gaan terug naar hun team en proberen hun tekening zo te omschrijven dat het andere tweetal die kan natekenen.

Variant

- 'Teken wat ik schrijf': Elke leerling van een team van vier maakt een tekening en de andere teamgenoten mogen de tekening niet zien. Ze krijgen ongeveer tien minuten om hun tekening zo duidelijk mogelijk te omschrijven. Na een uitwisseling proberen de teamgenoten de tekening te maken aan de hand van de beschrijving. Na een beoordeling kan de beschrijving aangepast worden, opnieuw een tekening gemaakt worden en het effect van de aanpassing gezien worden.

- Voor jonge kinderen: 'Maak wat ik zeg', 'Kleur wat ik zeg'

- 'Doe mij na': De één is zender en de andere ontvanger, ze zitten met de rug tegen elkaar. Beide krijgen een aantal figuren. De zender beschrijft wat hij doet en legt zijn figuren op de grond. De ontvanger probeert aan de hand van de beschrijving hetzelfde patroon te bekomen.

Voorbeelden

- Maak wat ik zeg: Elke tweetal heeft een doos met blokken in verschillende kleuren. De ene leerling bouwt met de blokken op basis van de instructies van de andere leerling.

Bron: Kagan, S. (2004).

Tweepraat

Doelgroep

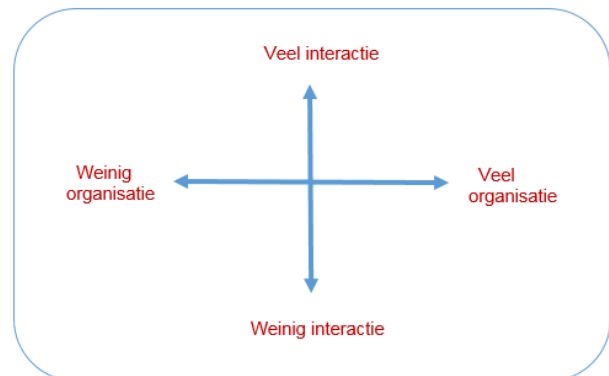

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

-De leerlingen werken samen in tweetallen. In plaats van een klassikale vraag individueel te laten beantwoorden, waarbij alleen de snelle leerlingen uitgedaagd worden, is dit een manier om *alle* leerlingen te laten nadenken. De leerlingen denken eerst even met zijn tweeën na over mogelijke antwoorden of een rijtje associaties alvorens ze klassikaal mogen reageren op de vraag van de leerkracht.

Variant

- De werkwijze kan ook gebruikt worden bij viertallen.

Voorbeelden

- Elke vraag die een leerkracht anders klassikaal stelt.

Bron: Duerings, J., B. van der Linden, U. Schuurs & H. Strating (2011).

Tweetal coach

Doelgroep

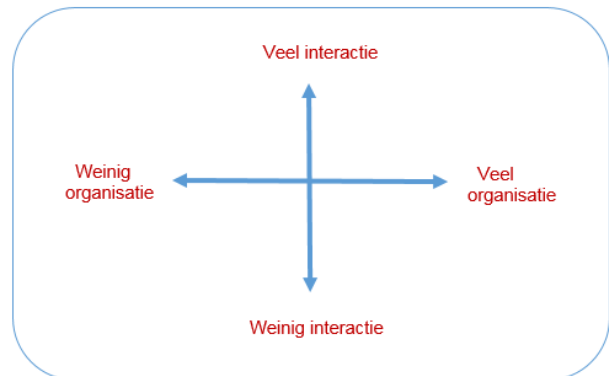

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen lossen om de beurt een probleem op met behulp van een andere leerling. Elke tweetal krijgt een serie opgaven. Eerste lost leerling A een opgave op terwijl leerling B toekijkt, luistert, controleert en coacht. Bij de volgende opgave wordt er andersom gewerkt, en zo voort tot alle opgaven opgelost zijn.

Variant

- Een extra controle kan worden ingevoerd door per twee opgaven telkens te vergelijken met een ander tweetal.

Voorbeelden

- 'Tweetal coach' kan uitgevoerd worden met opgaven op een werkblad, mondelinge opgaven van de leerkracht ...

Bron: Kagan, S. (2004).

Verrassingspak

Doelgroep

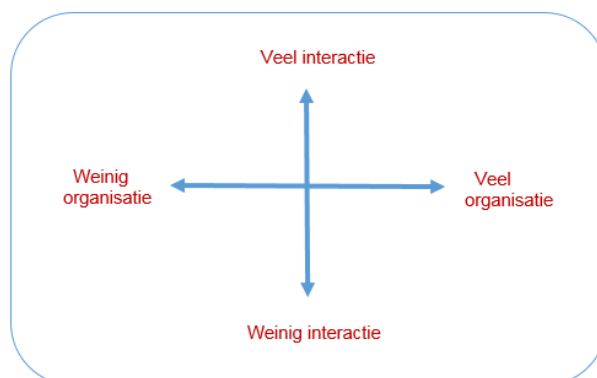

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Voor deze werkvorm moet je vooraf een pakje maken dat met verschillende lagen is ingepakt. De inhoud van het pakje kan je koppelen aan het thema waarrond er gewerkt wordt. De leerlingen zitten in een kring. Op de binnenkant van elke laag schrijf je een vraag die aan bod zal komen. Je werkt best met open vragen over het thema. Zulke vragen lokken meer uit dan 'ja' of 'nee', en brengen dialoog op gang. De eerste leerling trekt het buitenste laag papier van het pakje en leest de vraag die op de binnenkant staat luidop. De leerling beantwoordt de vraag en de andere leerlingen kunnen erop reageren. Wanneer de vraag voldoende beantwoord is, wordt het pakje naar een andere leerling geworpen die er de volgende laag afhaalt. Dat wordt herhaald tot alle vragen beantwoord zijn. Het is belangrijk dat iedereen aan bod komt.

Variant

- Noteer op de binnenkant van de lagen een begrip. De leerling die de laag eraf haalt moet dan een vraag stellen waarvan dit concept de uitkomst is. Als het begrip herfst is, kan de leerling de vraag stellen: 'In welk seizoen vallen de bladeren van de bomen?'

- Laat het pakje rondgaan op muziek. Wie het pakje vast heeft op het moment dat de muziek stopt, mag een laag uitpakken.

Voorbeelden

- Een kringgesprek rond een bepaald thema.

Bron: VoorZet

Vraag- en antwoordslang

Doelgroep

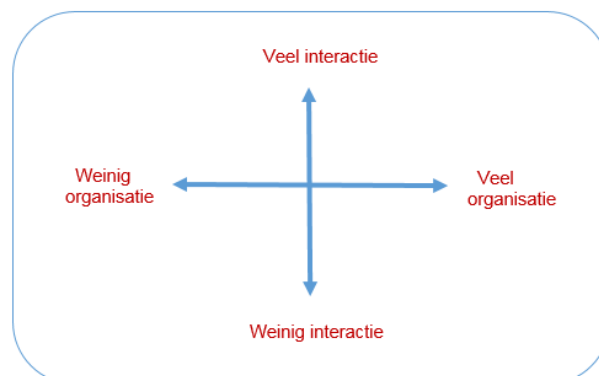

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Bedenk een behoorlijk aantal vragen en bijbehorende antwoorden. Zowel de vragen als de eenduidige antwoorden moeten kort geformuleerd kunnen worden. Schrijf de vragen en antwoorden op kaartjes, op zo'n manier dat de vraag en het antwoord erop niet op hetzelfde kaartje staan. Ieder kaartje heeft dus een vraag die niet bij het antwoord op het kaartje past langs een zijde en een antwoord dat niet bij de vraag op het kaartje past langs de andere zijde. Deel de kaartjes uit aan de leerlingen, maar houd zelf het eerste kaartje van de vraag en antwoord-slang bij. Het is handig om dat kaartje te merken, zodat het gemakkelijk terug te vinden is. De leerkracht stelt de vraag op zijn kaartje nu klassikaal. De leerling die het antwoord heeft op de vraag die de leerkracht heeft gesteld, antwoordt luidop. De leerling met het antwoord op de eerste vraag draait zijn kaartje om en leest de tweede vraag enzovoort.

Variant

- De tijd klokken en de klas aansporen tot een snelle tijd.
- De leerlingen hebben de vragen genummerd op papier staan en schrijven daarachter het gegeven juiste antwoord.

Voorbeelden

- Wiskundige bewerkingen inoefenen, de inhoud van een tekst reconstrueren,...

Bron: Flokstra, J. H. (2006).

Wandel en wissel uit

Doelgroep

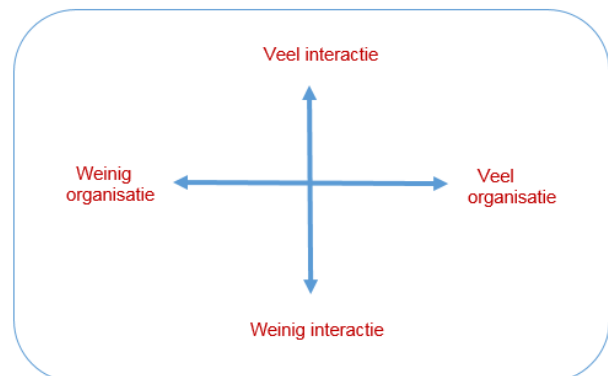

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen wandelen verspreid rond. Ze lopen niet samen met een vriendje of vriendinnetje. Op een gegeven moment geeft de leerkracht een teken waarop de leerlingen stil blijven staan. Ze vormen op dat moment een duo met de leerling die het dichtst bij hen staat. De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht en geeft de leerlingen even bedenktijd. De duo's bespreken het antwoord of voeren de opdracht uit. (Let op, deze werkvorm vergt ruimte.)

Variant

- De leerkracht kan muziek opzetten tijdens het wandelen en het afzetten van de muziek gebruiken als teken om te stoppen met wandelen.-

Voorbeelden

- De leerkracht schetst een reële situatie en vraagt de leerlingen na te denken over hoe ze op zo'n situatie zouden reageren. Een voorbeeldsituatie kan zijn: "Je komt aan bij de bakker om een bruin brood te kopen, maar alle bruine broden zijn op. Wat doe je?"

Bron: Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000).

Woordenschatdomino

Doelgroep

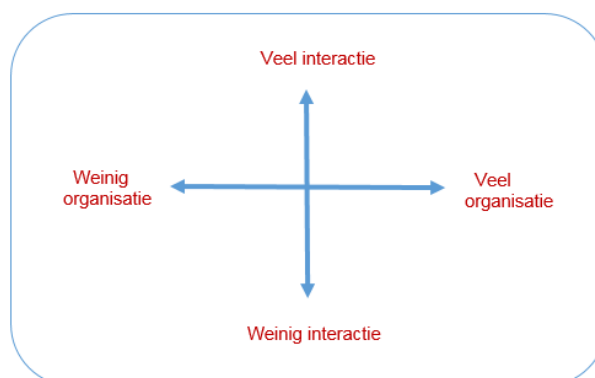

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen: alleen woordenschat
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Maak een tabel met twee kolommen. Schrijf de woorden die je kiest (bv. tegenstellingen, synoniemen) uit en bepaald thema er op zo'n manier in dat de woorden die bij elkaar horen niet naast elkaar in de rijen staan. Verdeel de klas in duo's en geef elk duo een 'dominosetje'. De leerlingen spelen domino: ze knippen de tabel in stukjes en leggen de tegenstellingen, synoniemen, vertalingen... zoals aangegeven door de leerkracht bij elkaar.

Variant

- Om vertalingen te leren kunnen zowel Nederlandse woorden als woorden uit de doeltaal in de tabel worden opgenomen.
- De tabellen kunnen ook in de klasgroep gebruikt worden. Elke leerling krijgt een kaartje en gaat dan zijn partner zoeken.

Voorbeelden

- Het is erg belangrijk dat de kinderen de woorden vooraf al tegengekomen zijn in een rijke context en dat ze ze kunnen gebruiken. De domino kan dus best niet als losstaande oefening gebruikt worden, want dan kunnen de leerlingen geen betekenis koppelen aan de woorden.

Bron: De Coole, D. & A. Valk (2010).

Woordenweb

Doelgroep

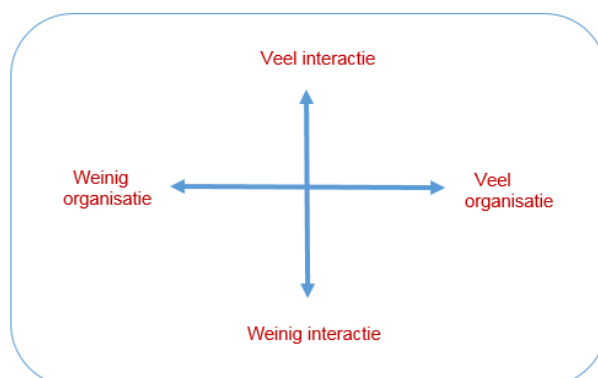

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

De leerlingen worden in groepen verdeeld en elke groep krijgt een groot vel papier. Elke leerling in de groep krijgt een andere kleur van stift, zodat de leerkracht zicht heeft op de individuele bijdragen van elke leerling. Midden op het vel papier staat het centrale onderwerp. Vervolgens vraagt de leerkracht aan de leerlingen aan te geven wat het centrale begrip bij hen oproept. Ze mogen dat op het blad schrijven, tekenen of plakken.

Variant

- In de hogere jaren kan er nog extra gevraagd worden naar linken tussen de dingen die ze op het blad schrijven. Daarbij wordt op de pijl de relatie tussen de begrippen verduidelijkt.

- Elke subgroep kan rond een bepaald concept werken, achteraf wordt dan klassikaal een groot, gezamenlijk woordenweb gemaakt op het bord.

- Een eenvoudige variant is de woordenspin. In het midden staat een begrip, vervolgens schrijven de leerlingen acht woorden op die iets met het begrip te maken hebben.

Voorbeelden

- Bij kleuters kan deze werkvorm gebruikt worden in allerlei thema's met als doel woordenschat- en begripsontwikkeling.

- Deze werkvorm kan gebruikt worden om voorkennis rond een bepaald onderwerp op te roepen en op te lijsten of om gelezen teksten te verwerken.

Bron: Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000).

Woordenzee

Doelgroep

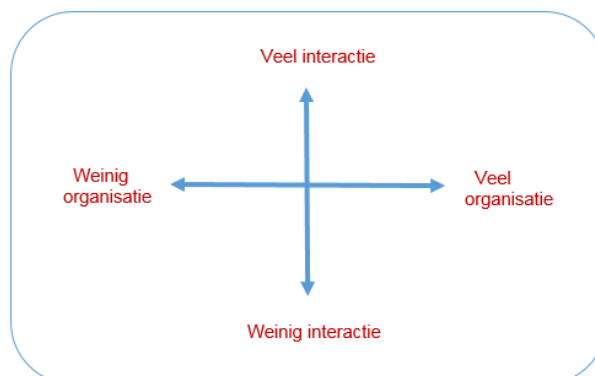

- kleuters
- 1ste graad
- 2de graad
- 3de graad

Duur

Lesdeel

Doelen

- talige doelen
- doelen van andere vakken
- sociale & communicatieve vaardigheden

Werkwijze

Kies een thema dat nog eens herhaald moet worden. Verdeel de klas in duo's en geef elk duo een leeg blad. Laat de groepen na het noemen van het thema zo veel mogelijk woorden opschrijven die gelinkt zijn aan het thema. Achteraf kunnen de duo's onderling hun blad uitwisselen en elkaar woorden controleren. Ze kunnen hun eigen blad aanvullen of de woorden kunnen worden samengebracht op het bord.

Variant

- Dit kan gebruikt worden ter inleiding van een thema en om voorkennis te activeren. De oefening kan ook mondeling uitgevoerd worden.

- Noteer onder elkaar alle letters van het alfabet. Laat de leerlingen in duo's voor zo veel mogelijk letters een woord zoeken dat gelinkt is aan het thema.

- Voor kleuters: het tekenen van dingen die bij het thema horen kan ook een mogelijk invulling zijn van deze opdracht. Je kan deze oefening ook mondeling doen met kleine groepjes kleuters.

Voorbeelden

- Herhaling van het thema 'vakantie'. De duo's krijgen een blad met een zon op en proberen zoveel mogelijk stralen te maken waarop ze dan telkens een gelinkt woord schrijven.

Bron: De Coole, D. & A. Valk (2010).

Literatuurlijst

Centrum voor Taal en Onderwijs (2012). *Krachtige taalleeromgeving in hoekenwerken* (niet gepubliceerd). Leuven: KU Leuven.

De Coole, D. & A. Valk (2010). *Actief met taal. Didactische werkvormen voor het talenonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Duerings, J., B. van der Linden, U. Schuurs & H. Strating (2011). *Op woordenjacht*. Apeldoorn: Garant.

Flokstra, J. H. (2006). *Activerende werkvormen*. Enschede: SLO. Beschikbaar op: <file:///C:/Users/u0087401/Downloads/activerende-werkvormen.pdf>

Förrer, M., B. Kenter & S. Veenman (2000). *Coöperatief leren in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS.

Kagan, S. (2004). *Structureel coöperatief leren*. Vlissingen: Bazalt.

Kienstra, M. (2011). *Woordenschatontwikkeling. Werkwijze voor groep 1-4 van de basisschool*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Paelman, F. (2001). *CLIM-Wijzer. Coöperatief Leren in Multiculturele groepen*. Gent: Steunpunt Intercultureel Onderwijs/UGent, De Sikkel.

SLO - http://www.slo.nl/voortgezet/vmbo/themas/theoretische_leerweg/Actief-leren/Docentenmateriaal/Werkvormen_voor_het_activeren_van_voorkennis.doc/

Steunpunt GOK. *Interactieve werkvormen per toepassing*. http://www.steunpuntgok.be/dmp/printflo/content/36/46/secundair_onderwijs/materiaal/les_materiaal/bronnenboek/interactieve_werkvormen.aspx

Van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Leuven: Acco.

Vleurick, A. & F. Paelman (2006). *CLIM. Een climrek naar intercultureel leren*. Gent: Steunpunt intercultureel onderwijs, U Gent.

VoorZet – Steun aan zelfstandigen in de kinderopvang. <http://www.voorzet.be/>